

Vergaderjaar 2017–2018

34 845 XIII

**Wijziging van de begrotingsstaten van het
Ministerie van Economische Zaken (XIII) en het
Diergezondheidsfonds (F) voor het jaar 2017
(wijziging samenhangende met de Najaarsnota)**

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

Inhoudsopgave

A.	ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOR- STEL	2
B.	BEGROTINGSTOELICHTING	3
1.	Leeswijzer	3
2.	Overzicht belangrijkste suppletoire uitgaven- en ontvangstenmutaties	4
	Belangrijkste suppletoire uitgavenmutaties 2017 (Najaarsnota)	5
	Belangrijkste suppletoire ontvangstenmutaties 2017 (Najaarsnota)	7
3.	De beleidsartikelen	8
	Beleidsartikel 1 Goed functionerende economie en markten	8
	Beleidsartikel 2 Bedrijvenbeleid: innovatie en duurzaam ondernemen	9
	Beleidsartikel 3 Toekomstfonds	13
	Beleidsartikel 4 Een doelmatige en duurzame energie- voorziening	14
	Beleidsartikel 5 Meerjarenprogramma Nationaal Coördinator Groningen	17
	Beleidsartikel 6 Concurrerende, duurzame, veilige agro-, visserij- en voedselketens	18
	Beleidsartikel 7 Groen onderwijs van hoge kwaliteit	22
	Beleidsartikel 8 Natuur en biodiversiteit	23
4.	De niet-beleidsartikelen	24
	Artikel 40 Apparaat	24
	Artikel 41 Nominaal en onvoorzien	26
5.	De agentschappen	26
	Agentschap Telecom (AT)	26
	Dienst ICT Uitvoering (DICTU)	28
	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl)	29
6.	Het Diergezondheidsfonds (DGF)	31

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOORSTEL

Wetsartikelen 1 tot en met 4

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 1, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld en derhalve ook gewijzigd. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om voor het jaar 2017 wijzigingen aan te brengen in:

1. de departementale begrotingsstaat van het Ministerie van Economische Zaken;
2. de begrotingsstaat inzake de agentschappen van dit ministerie;
3. de begrotingsstaat inzake het Diergezondheidsfonds.

De in de begrotingsstaten opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

De Minister van Economische Zaken en Klimaat, mede namens de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media, de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de Minister van Infrastructuur en Waterstaat, E.D. Wiebes

B. BEGROTINGSTOELICHTING

1. Leeswijzer

Deze tweede suppletoire begroting geeft een geactualiseerd beeld van de begrotingsuitvoering 2017. Onderdeel B, de begrotingstoelichting, is als volgt opgebouwd:

- 1) De leeswijzer.
- 2) Overzicht van de belangrijkste suppletoire uitgaven- en ontvangstenmutaties.
- 3) De beleidsartikelen.
Voor ieder beleidsartikel is de tabel «Budgettaire gevolgen van beleid» opgenomen. Hierin zijn de begrotingsmutaties opgenomen. De begrotingsmutaties zijn gesplitst in een kolom met «mutaties Miljoenennota» en een kolom met «overige mutaties 2^e suppletoire begroting». De mutaties Miljoenennota zijn reeds toegelicht in de verdiepingsbijlage van de EZ-begroting 2018 (TK, 34 775 XIII, nr. 2). De toelichting bij de beleidsartikelen gaat daarom uitsluitend in op de «overige mutaties», zoals die verwerkt zijn in de Najaarsnota.
- 4) De niet-beleidsartikelen.
In de tabel budgettaire gevolgen van beleid zijn de begrotingsmutaties opgenomen. Hiervoor is dezelfde werkwijze van toepassing als bij de beleidsartikelen (twee kolommen).
- 5) De agentschapsparagrafen.
In deze tweede suppletoire begroting zijn toelichtingen opgenomen bij de aanpassingen in de agentschapsparagrafen van het Agentschap Telecom (AT), de Dienst ICT Uitvoering (DICTU) en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl).

Voor het toelichten van de begrotingsmutaties zijn in deze tweede suppletoire begroting de ondergrenzen gehanteerd zoals opgenomen in de onderstaande tabel.

Omvang begrotingsartikel (stand ontwerp-begroting) in € mln	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € mln)	Technische mutaties (ondergrens in € mln)
< 50	1	2
=> 50 en < 200	2	4
=> 200 en < 1.000	5	10
=> 1.000	10	20

Verantwoordelijkheidsverdeling tussen Ministers

De onderstaande tabel geeft weer welke Ministers voor welke begrotingsartikelen of onderdelen op dit moment in de begroting van hoofdstuk XIII verantwoordelijk zijn. Dit naar aanleiding van de beleidshervkavelingen die voortvloeien uit het Regeerakkoord.

Artikel (onderdeel)	Omschrijving	Beleidsverantwoordelijke Ministers
Beleidsartikelen		
1	Goed functionerende economie en markten	Minister van EZK
2	Bedrijvenbeleid: innovatief en duurzaam ondernemen	Minister van EZK/Minister van BZK/Minister van IenW
3	Toekomstfonds	Minister van EZK
4	Een doelmatige en duurzame energievoorziening	Minister van EZK

Artikel (onderdeel)	Omschrijving	Beleidsverantwoordelijke Ministers
5	Meerjarenprogramma Nationaal Coördinator Groningen	Minister van EZK
6	Concurrerende, duurzame, veilige agro-, visserij- en voedselketens	Minister van LNV
7	Groen onderwijs van hoge kwaliteit	Minister van OCW/Minister voor BVOM/Minister van LNV
8	Natuur en biodiversiteit	Minister van LNV
	Niet-beleidsartikelen	
40	Apparaat	Minister van EZK/Minister van LNV
41	Nominaal en onvoorzien	Minister van EZK/Minister van LNV

Toelichting

Van de beleidsartikelen is de Minister van Economische Zaken en Klimaat (EZK) verantwoordelijk voor de beleidsartikelen 1 tot en met 5. Het deel van het beleidsartikel 2 dat betrekking heeft op het beleidsthema «digitale overheid voor bedrijven» valt onder de verantwoordelijkheid van de Minister van BZK. Het deel van het beleidsartikel 2 dat betrekking heeft op het beleidsthema «Elektrisch vervoer» valt onder de verantwoordelijkheid van de Minister van IenW. De budgettaire overheveling voor de beleidsthema's digitale overheid (naar begroting BZK) voor bedrijven en elektrisch vervoer (naar begroting IenW) per 1 januari 2018 zal plaatsvinden bij nota van wijziging op de EZ-begroting.

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) is verantwoordelijk voor de beleidsartikelen 6 en 8. Conform het koninklijk besluit houdende herindeling met betrekking tot het groen onderwijs (no. 2017001807) zijn de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en de Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media (BVOM) belast met de behartiging van de aangelegenheden op het terrein van groen onderwijs. Het grootste deel van het beleidsartikel 7 valt daarmee onder de verantwoordelijkheid van de Minister van OCW en de Minister voor BVOM. Een klein deel van het beleidsartikel 7 valt onder de verantwoordelijkheid van de Minister van LNV. Het betreft een deel van het subsidiebudget, een deel van het opdrachtenbudget en de bijdrage aan RVO.nl.

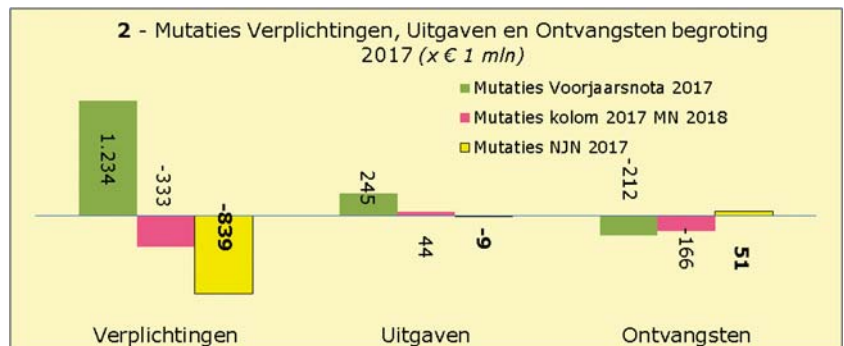
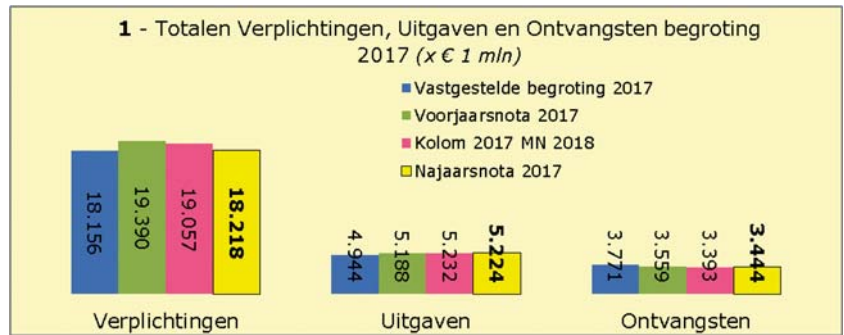
De Minister van EZK en de Minister van LNV zijn in 2017 beiden verantwoordelijk voor de niet-beleidsartikelen 40 en 41. Vanaf de begroting 2018 is de Minister van LNV verantwoordelijk voor de nieuwe niet-beleidsartikelen 42 (apparaat) en 43 (nominaal en onvoorzien)¹.

2. Overzicht belangrijkste suppletoire uitgaven- en ontvangstenmutaties

- Het onderstaande overzicht 1 geeft op hoofdlijn de standen weer van de begrotingsramingen 2017 van verplichtingen, uitgaven en ontvangsten vanaf de vastgestelde begroting 2017 tot en met de Najaarsnota 2017.
- Overzicht 2 geeft de mutaties voor de begroting 2017 weer die op totaalniveau verwerkt zijn bij Voorjaarsnota 2017, Miljoenennota 2018 en Najaarsnota 2017.
- In overzicht 3 zijn de nieuwe mutaties, zoals verwerkt in de Najaarsnota 2017, weergegeven per begrotingsartikel.

¹ Zie hiervoor de nota van wijziging (TK, 34 775 XIII, nr. 8).

- Aansluitend zijn de belangrijkste nieuwe mutaties toegelicht. De artikelsgewijze toelichting treft u aan in de hoofdstukken 3 en 4.

3 - Mutaties in Najaarsnota 2017

	Mutaties begrotingsartikelen Najaarsnota 2017 (x € 1 mln)										
	1	2	3	4	5	6	7	8	40	41	Totaal
Verplichtingenmutaties	22	-4	7	-908	-10	33	3	-3	34	-12	-839
Uitgavenmutaties	16	-33	6	-33	-10	23	1	0	34	-12	-9
Ontvangstenmutaties	48	0	-2	-2	0	19	0	-5	-9		51

Belangrijkste suppletoire uitgavenmutaties 2017 (Najaarsnota)

Bedragen x € 1.000

	Art. nr.	Uitgaven 2017
Stand vastgestelde begroting 2017		4.943.574
Stand na 1° suppletoire begroting 2017		5.188.162
Stand na Miljoenennota 2018		5.232.453
<i>Belangrijkste suppletoire uitgavenmutaties (Najaarsnota):</i>		
CBS	1	12.000
MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT)	2	- 12.600
Investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling	2	- 13.500
Compensatie Energie-intensieve bedrijven (ETS)	4	- 5.000
Maritiem Informatievoorzieningen Servicepunt (MIVSP)	4	- 6.699
Fosfaatreductieplan	6	6.400
Diergezondheidsfonds	6	5.900
ACM	40	2.115
Overige mutaties	div.	2.579

Belangrijkste mutaties portefeuille Minister van EZK*CBS*

Ter versterking van het eigen vermogen van het CBS en in het licht van de plannen van het CBS voor het Meerjarenprogramma 2019–2023, ontvangt het CBS in 2017 een bijdrage uit de EZ-begroting van € 12 mln. Vanwege de extra opbrengsten en efficiency van de beoogde investeringen verlaagt EZ bij Voorjaarsnota 2018 de bijdrage aan het CBS van 2021 tot en met 2026 met € 2 mln per jaar.

MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT)

Dit betreft een overboeking naar het Provinciefonds ten behoeve van de decentrale uitvoering van de MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT).

Investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling

Voor het Investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling is door het Rijk een bijdrage toegezegd van € 25 mln. Hiervan wordt in 2017 € 13,5 mln aan Zeeland uitgekeerd via het Provinciefonds.

Compensatie Energie-intensieve bedrijven (ETS)

In het kader van de regeling Regionale Investeringssteun Groningen (RIG), die tot doel heeft investeringssteun te verlenen aan ondernemingen gevestigd in de Eemsdelta en de Zernike-campus, wordt uit het budget voor de ETS-compensatieregeling een tweede tranche van € 5 mln overgeheveld naar de provincie Groningen. In de brief van 17 maart 2014 over het Actieplan van de werkgroep versterking chemiecluster Eemsdelta is uw Kamer hierover geïnformeerd (TK, 32 637, nr. 124).

Maritiem Informatievoorzieningen Servicepunt (MIVSP)

Voor de programma-uitgaven van het Maritiem Informatievoorzieningen Servicepunt (MIVSP) wordt € 6,7 mln budget overgeheveld naar Rijkswaterstaat.

ACM

Betreft de bijdrage van € 2,1 mln van het Ministerie van IenW voor de kosten van het toezicht dat ACM uitoefent op de vervoerssectoren spoor, loodsen, luchtvaart en personen.

Belangrijkste mutaties portefeuille Minister van LNV*Fosfaatreductieplan*

€ 6,4 mln wordt additioneel aan RVO.nl beschikbaar gesteld voor met name de uitvoering van het fosfaatreductieplan en de implementatie van het fosfaatrechtenstelsel.

Diergezondheidsfonds

Naar verwachting zal een aantal pluimveehouders uitstel van betaling aanvragen voor diergezondheidsheffingen als gevolg van de Fipronilcontaminatie van eieren. Vanuit het beleidsartikel 6 wordt daarom een aantal uitgaven in het DGF namens deze pluimveehouders voorgefinancierd.

Belangrijkste suppletoire ontvangstenmutaties 2017 (Najaarsnota)

Bedragen x € 1.000

	Art. nr.	Ontvangsten 2017
Stand vastgestelde begroting 2017		3.770.862
Stand na 1^e suppletoire begroting 2017		3.559.227
Stand na Miljoenennota 2018		3.393.023
<i>Belangrijkste suppletoire ontvangstenmutaties (Najaarsnota):</i>		
High Trust	1	39.949
Agentschap Telecom	1	8.503
Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen	3	- 4.500
DLO	6	13.000
SodM	40	- 4.000
Overige mutaties	div.	- 2.244
Stand na 2^e suppletoire begroting 2017		3.443.731

Belangrijkste mutaties portefeuille Minister van EZK

High Trust

Dit betreft een hogere ontvangst als gevolg van een boete die de ACM aan de NS heeft opgelegd.

Agentschap Telecom

Dit betreft inkomsten afgedragen door Agentschap Telecom, met name inkomsten uit de frequentiekavels.

Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen

De definitieve afwikkeling van de aandelenverkoop NOM waarvoor dit jaar nog € 3 mln aan ontvangsten werden verwacht, zal naar verwachting niet meer in 2017 plaatsvinden. De raming wordt met € 3 mln neerwaarts bijgesteld en doorgeschoven naar 2018. Hiernaast zal de teruggave van dividendbelasting over het dividend van de NOM dit jaar niet gebeuren. De ontvangst van € 1,5 mln zal daarom in 2018 plaatsvinden.

SodM

De lagere ontvangsten worden veroorzaakt doordat geraamde retributie inkomsten bij SodM voor een bedrag van € 4 mln niet konden worden gerealiseerd. De grondslagen hiervoor zijn onderdeel van de nieuwe Mijnbouwwet die later dan verwacht in werking is getreden.

Belangrijkste mutatie portefeuille Minister van LNV

DLO

Dit betreft een vervroegde aflossing van een lening voor Kennisontwikkeling door Wageningen Research (WR).

3. De beleidsartikelen

Budgettaire gevolgen van beleid,

Beleidsartikel 1 Goed functionerende economie en markten

(Tweede supplettoire begroting)

Bedragen x € 1.000

	Stand vastgestelde begroting 2017 (1)	Stand 1 ^e supplettoire begroting 2017 (2)	Mutaties Miljoe- nennota	Overige mutaties 2 ^e supplettoire begroting	Stand 2 ^e supplettoire begroting 2017 (4)=(2+3)
VERPLICHTINGEN	188.943	190.045	5.640	22.064	217.749
UITGAVEN	185.726	186.828	5.640	16.407	208.875
Waarvan juridisch verplicht (percentage)	99%	99%			99%
<i>Subsidies</i>		188		300	488
Digitalisering regionale radio		188		300	488
<i>Opdrachten</i>	7.503	4.993	1.392	0	6.385
Onderzoek en Opdrachten	1.199	1.495	756	- 105	2.146
PIANOo/TenderNed	644	300	- 300	69	69
Beleidsvoorbereiding en evaluaties Frequenties en Veiligheid	5.660	3.198	936	36	4.170
<i>Bijdragen aan agentschappen</i>	22.909	25.847	536	3.142	29.525
Agentschap Telecom	13.173	14.979	308	2.460	17.747
Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland	9.736	10.843	228	677	11.748
DICTU		25		5	30
<i>Bijdragen aan ZBO's/RWT's</i>	151.395	151.973	3.721	12.999	168.693
Metrologie	9.458	9.458	172		9.630
Raad voor Accreditatie	132	132	60	20	212
ACM	448	513	183	7	703
CBS	141.357	141.870	3.306	12.972	158.148
<i>Bijdragen aan (inter)nationale organisaties</i>	3.919	3.827	- 9	- 34	3.784
Nederlands Normalisatie Instituut (NEN)	1.212	1.212	21	- 33	1.200
Internationale organisaties	2.634	2.615	- 30	- 1	2.584
Raad van deskundigen voor de nationale meetstandaarden	73				
ONTVANGSTEN	30.900	39.200	162	48.275	87.637
High Trust	30.200	30.200		39.949	70.149
Diverse ontvangsten	700	9.000	162	8.326	17.488

Toelichting op de verplichtingen

- Ten behoeve van de vastlegging van het meerjarige Europees programma voor Metrologisch onderzoek (het EMRP – European Metrology Research Programme) voor de jaren 2018–2024 is voor de bijdrage aan Metrologie eenmalig extra verplichtingbudget nodig (€ 5,7 mln).
- Voor het overige wordt verwezen naar de toelichting op de uitgaven.

Toelichting op de uitgaven

Bijdragen aan agentschappen

Agentschap Telecom

Om te voldoen aan de rijksbrede ambitie van digitalisering is Agentschap Telecom (AT) gestart met het programma zaakgericht werken (GAMMA). Hiermee realiseert AT de gevraagde digitaliseringsslag en wordt haar ICT-landschap vervangen. Hiervoor heeft AT in 2017 € 1,9 mln nodig, welke wordt gedekt door een verhoging van de bijdrage. Ook is de Europese Richtlijn NIB (Netwerk Informatie Beveiliging) goedgekeurd, en is AT aangewezen als toezichhouder. Voor de kosten van de opstartfase in 2017 (€ 0,422 mln) is de bijdrage verhoogd.

Bijdragen aan ZBO's/RWT's

CBS

Ter versterking van het eigen vermogen van het CBS en in het licht van de plannen van het CBS voor het Meerjarenprogramma 2019–2023, ontvangt het CBS in 2017 een bijdrage uit de EZ-begroting van € 12 mln. Vanwege de extra opbrengsten en efficiency van de beoogde investeringen verlaagt EZ bij Voorjaarsnota 2018 de bijdrage aan het CBS van 2021 tot en met 2026 met € 2 mln per jaar.

Toelichting op de ontvangsten

High Trust

Deze meevaller is met name het gevolg van een boete die de ACM aan de NS heeft opgelegd.

Diverse ontvangsten

Dit betreft inkomsten afgedragen door Agentschap Telecom, met name inkomsten uit de frequentiekavels.

Budgettaire gevolgen van beleid,

Beleidsartikel 2 Bedrijvenbeleid: innovatie en duurzaam ondernemen

(Tweede supplettoire begroting)

Bedragen x € 1.000

	Stand vastgestelde begroting 2017 (1)	Stand 1 ^e supplettoire begroting 2017 (2)	Mutaties Miljoe- nennota	Overige mutaties 2 ^e supplettoire begroting	Stand 2 ^e supplettoire begroting 2017 (4)=(2+3)
VERPLICHTINGEN	2.357.564	3.244.822	- 359.448	- 3.500	2.881.874
Waarvan garantieverplichtingen	1.676.662	2.428.262	- 376.662		2.051.600
UITGAVEN	829.651	863.916	12.542	- 32.600	843.858
Waarvan juridisch verplicht (percentage)	89%	89%			94%
<i>Garanties</i>	<i>65.780</i>	<i>65.780</i>	<i>- 1.736</i>	<i>- 165</i>	<i>63.879</i>
BMKB	41.594	41.594	64	- 9	41.649
Groeifaciliteit	8.850	8.850			8.850

Mutaties 2^e suppletoire
begroting 2017 (3)

	Stand vastgestelde begroting 2017 (1)	Stand 1 ^e suppletoire begroting 2017 (2)	Mutaties Miljoe- nennota	Overige mutaties 2 ^e suppletoire begroting	Stand 2 ^e suppletoire begroting 2017 (4)=(2+3)
Garantie Ondernemingsfinanciering	11.745	11.745	- 1.800	- 156	9.789
Garantiefaciliteit Scheepsnieuwbouwfinanciering	3.591	3.591			3.591
Garanties MKB Financiering					
<i>Subsidies</i>	<i>113.606</i>	<i>117.261</i>	<i>- 1.732</i>	<i>- 14.093</i>	<i>101.436</i>
Lucht- en Ruimtevaart	3.214	3.214	19		3.233
MKB-Innovatiestimulering Topsectoren (MIT)	31.265	29.250	191	- 12.333	17.108
Eurostars	14.689	15.689	- 1.000	- 205	14.484
Bevorderen Ondernemerschap	6.242	6.013	643	1.337	7.993
Groene Groei en Biobased Economy	1.553	768	62	- 444	386
Cofinanciering EFRO, inclusief INTERREG	42.916	42.916	- 1.700	- 2.002	39.214
Bijdrage aan ROM's	5.313	5.313	80		5.393
Overige subsidies	8.414	14.098	- 27	- 446	13.625
<i>Opdrachten</i>	<i>35.681</i>	<i>36.317</i>	<i>4.226</i>	<i>- 4.875</i>	<i>35.668</i>
Onderzoek en opdrachten	4.697	4.722	1.075	- 432	5.365
Caribisch Nederland	1.044	1.208	595	- 382	1.421
ICT beleid	19.056	14.548	2.967	1.689	19.204
Regeldruk	2.221	2.245	- 221	- 802	1.222
Mainport Rotterdam	7.612	7.612	112	- 186	7.538
Regiekosten regionale functie	1.051	982	- 80	- 462	440
Invest-NL i.o.		5.000	- 222	- 4.300	478
<i>Bijdragen aan agentschappen</i>	<i>88.925</i>	<i>108.678</i>	<i>4.303</i>	<i>- 5.618</i>	<i>107.363</i>
Bijdrage RVO.nl	83.978	93.671	5.110	161	98.942
Bijdrage Agentschap Telecom	2.710	2.770	61	205	3.036
Bijdrage Logius	2.237	2.237	32		2.269
Invest-NL i.o.		10.000	- 900	- 5.984	3.116
<i>Bijdragen aan ZBO's/RWT's</i>	<i>255.888</i>	<i>256.460</i>	<i>5.209</i>	<i>6.632</i>	<i>268.301</i>
Bijdrage aan TNO	131.361	131.461	3.875	3.591	138.927
Kamer van Koophandel	104.301	104.773	2.151	3.041	109.965
Bijdrage aan NWO-TTW	20.226	20.226	- 817		19.409
<i>Bijdragen aan medeoverheden</i>	<i>3.914</i>	<i>12.014</i>	<i>5.095</i>	<i>- 15.037</i>	<i>2.072</i>
Sterke Regio's en Nota Ruimte	3.914	12.014	5.095	- 15.037	2.072
<i>Bijdragen aan (inter-)nationale organisaties</i>	<i>265.857</i>	<i>267.406</i>	<i>- 2.823</i>	<i>556</i>	<i>265.139</i>
Internationaal Innoveren	33.771	33.721	1.388	1.441	36.550
PPS-toeslag (voorheen TKI-toeslag)	99.396	99.621	1.284	99	101.004
TO2 (excl. TNO)	31.745	31.745	603		32.348
Topsectoren overig	21.386	22.661	7.173	- 51	29.783
Ruimtevaart (ESA)	64.766	65.266	- 12.483		52.783
Bijdrage NBTC	8.554	8.554	140		8.694
Bijdragen organisaties	6.239	5.838	- 928	- 933	3.977
ONTVANGSTEN	114.332	116.446	11.816	353	128.615
BMKB	33.000	33.000			33.000
GroEIFaciliteit	8.000	8.000			8.000
Garantie Ondernemingsfinanciering (GO)	13.000	13.000			13.000
Garantiefaciliteit Scheepsnieuwbouwfinanciering (GSF)	4.000	4.000			4.000
Onttrekking reserve GSF			10.136		10.136
Luchtvaartkredietregeling	8.447	8.447			8.447
Rijksoctrooiwet	37.681	37.681			37.681
Eurostars	4.238	4.238		- 2.738	1.500
Joint Strike Fighter	2.500	2.500		- 459	2.041
Diverse ontvangsten	3.466	5.580	1.680	3.550	10.810

Toelichting op de verplichtingen

De belangrijkste mutaties op het verplichtingenbudget betreffen:

- Een overheveling naar het Provinciefonds ten behoeve van de decentrale uitvoering van de regeling MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT) van € 12,6 mln.
- Voor het Investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling is door het Rijk een bijdrage toegezegd van € 25 mln. Hiervan wordt in 2017 € 13,5 mln aan Zeeland uitgekeerd via het Provinciefonds.
- Op basis van de ingediende aanvragen wordt voor de PPS-toeslag een benutting van € 143 mln verwacht. Daarom wordt het verplichtingenbudget met € 20 mln verhoogd.

Toelichting op de uitgaven

Subsidies

MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT) – € 12,3 mln: zie toelichting op de verplichtingen.

Opdrachten

Het budget voor de opstartkosten van Invest-NL i.o. wordt naar verwachting in 2017 voor € 4,3 mln niet benut. De reden hiervoor is dat het zwaartepunt van de opstart van Invest-NL in het bijzonder zal liggen in de jaren 2018 en 2019. Deze niet benutte middelen in 2017 zullen bij Voorjaarsnota 2018 weer aan het budget voor Invest-NL i.o. worden toegevoegd. De in 2017 vrijvallende middelen worden ingezet voor de uitfinanciering van verplichtingen (subsidies in het kader van Bevorderen Ondernemerschap en Smartmix) en ter compensatie van de lager dan geraamde ontvangsten voor Eurostars.

Bijdragen aan agentschappen

De uitgaven voor Invest-NL i.o. zijn met € 6,0 mln verlaagd. Dit betreft voor € 3 mln een overheveling naar Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking ten behoeve van de internationale projectontwikkelingsactiviteiten van Invest-NL. De resterende € 3,0 mln is in 2017 niet nodig voor de transitiekosten en de nationale projectontwikkelingsactiviteiten. Het zwaartepunt van de transitie ligt namelijk in de komende jaren. Daarom zal het niet-benutte budget in 2017 bij Voorjaarsnota 2018 weer aan het budget voor Invest-NL worden toegevoegd. De vrijvallende middelen in 2017 zijn ingezet voor de uitfinanciering van verplichtingen (subsidies in het kader van Bevorderen Ondernemerschap en Smartmix).

Bijdragen aan medeoverheden

Sterke Regio's en Nota Ruimte (– € 15 mln): Deze mutatie heeft met name betrekking op de bijdrage van het Rijk aan het Investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling. Voor dit investeringsprogramma is door het Rijk een bijdrage toegezegd van € 25 mln. Hiervan wordt in 2017 € 13,5 mln aan Zeeland uitgekeerd via het Provinciefonds.

Toelichting op de begrotingsreserves

Begrotingsreserve Borgstelling MKB-kredieten (BMKB)

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2017	58.633
+ Geraamde storting	
- Geraamde onttrekking	
Stand (raming) per 31/12/2017	58.633

Begrotingsreserve Groeifaciliteit

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2017	16.169
+ Geraamde storting	
- Geraamde onttrekking	
Stand (raming) per 31/12/2017	16.169

Begrotingsreserve Garantie Ondernemingsfinanciering (GO)

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2017	60.112
+ Geraamde storting	
- Geraamde onttrekking	
Stand (raming) per 31/12/2017	60.112

Begrotingsreserve Garantiefaciliteit Scheepsnieuwbouwfinanciering

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2017	10.136
+ Geraamde storting	
- Geraamde onttrekking	- 10.136
Stand (raming) per 31/12/2017	0

Begrotingsreserve Garantie MKB-faciliteiten

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2017	9.000
+ Geraamde storting	
- Geraamde onttrekking	
Stand (raming) per 31/12/2017	9.000

Budgettaire gevolgen van beleid,

Beleidsartikel 3 Toekomstfonds

(Tweede supplettoire begroting)

Bedragen x € 1.000

	Stand vastgestelde begroting 2017 (1)	Stand 1 ^e supplettoire begroting 2017 (2)	Mutaties Miljoe- nennota	Overige mutaties 2 ^e supplettoire begroting	Stand 2 ^e supplettoire begroting 2017 (4)=(2+3)
Mutaties 2 ^e supplettoire begroting 2017 (3)					
VERPLICHTINGEN	94.489	272.960	2.879	6.815	282.654
UITGAVEN	145.118	220.533	2.879	6.255	229.667
Waarvan juridisch verplicht (percentage)	69%	68%			73%
<i>Leningen</i>	<i>138.530</i>	<i>207.861</i>	<i>2.228</i>	<i>6.437</i>	<i>216.526</i>
I Startups/MKB-FINANCIERING					
Volledig revolverend					
Dutch Venture Initiative/Fund of Funds	32.600	36.001			36.001
Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen		17.322	2.000		19.322
Co-investment venture capital instrument/EIF		10.000			10.000
<i>Gedeeltelijk revolverend</i>					
Innovatiekrediet	51.358	54.519	336		54.855
Risicokapitaal (seed capital)	20.263	48.336	- 332	3.739	51.743
Vroege fasefinanciering	11.309	12.483	47	- 142	12.388
Start ups/MKB	23.000		177		177
NL-Californië Duurzaam E-mobility fund		1.000			1.000
II INVESTERINGEN IN FUNDAMENTEEL EN TOEGEPAST ONDERZOEK					
Met vermogensbehoud					
Fundamenteel en toegepast onderzoek		25.700		2.840	28.540
Onco Research		2.500			2.500
III Staatsobligaties Toekomstfonds					
<i>Subsidies</i>		<i>5.700</i>	<i>- 45</i>		<i>5.655</i>
IV Reëel rendement voor onderzoek					
V Overige subsidies					
Smart Industry		4.900	- 45		4.855
Haalbaarheidsstudies TO2 innovatieve starters		800			800
<i>Bijdragen aan agentschappen</i>	<i>6.588</i>	<i>6.972</i>	<i>696</i>	<i>- 182</i>	<i>7.486</i>
Bijdrage Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	6.588	6.972	696	- 182	7.486
ONTVANGSTEN	36.388	38.389	10.000	- 1.660	46.729
MKB-FINANCIERING BESTAAND INSTRUMENTARIUM					
Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen	3.000	5.000	10.000	- 4.500	10.500
Fund of Funds (DVI I/Business Angels)	100	101			101
Fundamenteel en toegepast onderzoek				2.840	2.840
Innovatiekredieten	25.288	25.288			25.288
Seed capital	8.000	8.000			8.000
MKB-FINANCIERING INCIDENTELE MIDDELEN					
Ontvangsten DVI II					
Ontvangsten fundamenteel en toegepast onderzoek					
Renteontvangsten Toekomstfonds					

Toelichting op de verplichtingen en uitgaven

- Seed regeling: vanuit beleidsartikel 6 (Concurrerende, duurzame, veilige agro-, visserij- en voedselketens) wordt € 3 mln bijgedragen ten behoeve van het AgriFoodfonds binnen de Seed regeling.

- Investerings in fundamenteel en toegepast onderzoek (met vermogensbehoud): Eén van de projecten uit het Toekomstfondskrediet Onderzoeksfaciliteiten is niet doorgegaan. De reeds betaalde voorschotten (€ 2,8 mln) zijn terugbetaald en worden weer aan het budget toegevoegd.

Toelichting op de ontvangsten

- Ontvangsten ROM's: De definitieve afwikkeling de aandelenverkoop NOM waarvoor dit jaar nog € 3 mln aan ontvangsten werden verwacht, zal naar verwachting niet meer in 2017 plaatsvinden. De ontvangsten worden met € 3 mln neerwaarts bijgesteld en doorgeschoven naar 2018. Hiernaast zal de teruggevraagde dividendbelasting (€ 1,5 mln) over het uitgekeerde dividend van de NOM naar verwachting niet meer in 2017 worden ontvangen. Deze ontvangst wordt doorgeschoven naar 2018.
- Fundamenteel en toegepast onderzoek: zie toelichting bij de verplichtingen.

Budgettaire gevolgen van beleid,

Beleidsartikel 4 Een doelmatige en duurzame energievoorziening

(Tweede supplettoire begroting)

Bedragen x € 1.000

	Stand vastgestelde begroting 2017 (1)	Stand 1 ^o supplettoire begroting 2017 (2)	Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2 ^o supplettoire begroting	Stand 2 ^o supplettoire begroting 2017 (4)=(2+3)
VERPLICHTINGEN	13.472.436	13.529.112	19.618	- 908.301	12.640.429
Waarvan garantieverplichtingen	66.600	66.600	0	- 20.700	45.900
UITGAVEN	1.902.455	1.925.209	17.980	- 33.375	1.909.814
Waarvan juridisch verplicht (percentage)	83%	86%			96%
<i>Subsidies</i>	<i>1.663.412</i>	<i>1.671.186</i>	<i>- 9.081</i>	<i>- 7.293</i>	<i>1.654.812</i>
Topsectoren Energie					
– tenderregeling Energie-innovatie	33.088	33.088		10.587	43.675
– SDE+projecten	48.600	48.600		25	48.625
Energie-innovatie (IA)	2.368	2.368	650	4.552	7.570
Green Deal	3.000	2.576	3.040	- 30	5.586
Energieakkoord					
– Demonstratie-regeling Energie Innovatie (DEI)	41.000	41.000	- 12.250	- 2.794	25.956
– Projecten Energieakkoord SER	4.089	3.589		- 1.069	2.520
– Overig			250		250
MEP	187.847	187.847	- 4.000		183.847
SDE	613.605	617.385	3.000		620.385
SDE+	653.197	567.388	- 5.041	- 11.487	550.860
ISDE-regeling		77.800			77.800
Compensatie Energie-intensieve bedrijven (ETS)	61.045	67.272		- 5.000	62.272
CCS	4.362	4.362		- 3.504	858
Regeling Sportaccommodaties		6.200	150	- 244	6.106
Hoge Flux Reactor	8.111	8.111	6.840	- 451	14.500
Elektrisch rijden		500		- 85	415
Caribisch Nederland	3.100	3.100	- 1.720	- 310	1.070
Overige subsidies				2.517	2.517
<i>Leningen</i>	<i>4.011</i>	<i>4.011</i>	<i>5.000</i>	<i>- 11</i>	<i>9.000</i>
Pallas	4.011	4.011	5.000	- 11	9.000
<i>Garanties</i>	<i>2.500</i>	<i>5.025</i>		<i>- 1.000</i>	<i>4.025</i>
Storting in begrotingsreserve Aardwarmte	2.500	2.500		- 1.000	1.500
Verliesdeclaraties Aardwarmte		2.525			2.525

	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting 2017 (3)				
	Stand vastgestelde begroting 2017 (1)	Stand 1 ^e suppletoire begroting 2017 (2)	Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2 ^e suppletoire begroting	Stand 2 ^e suppletoire begroting 2017 (4)=(2+3)
<i>Opdrachten</i>	10.526	18.145	641	- 8.925	9.861
O&O bodembeheer	7.806	12.306	- 3.300	- 7.490	1.516
SodM O&O bodembeheer			2.000	- 1.000	1.000
Joint implementation	410	620			620
Straling	46				
Onderzoek en opdrachten	2.264	5.219	1.941	- 435	6.725
<i>Bijdragen aan agentschappen</i>	44.819	50.334	1.086	1.318	52.738
Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland	43.099	48.614	1.046	1.350	51.010
Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit	690	690	16	7	713
KNMI	1.030	1.030	24	- 39	1.015
<i>Bijdragen aan ZBO's/RWT's</i>	115.594	115.594	1.186	- 2.091	114.689
Doorsluis COVA heffing	111.000	111.000		- 2.000	109.000
TNO Bodembeheer	4.594	4.594	- 174	209	4.629
TNO Bodembeheer (SodM)			1.360	- 300	1.060
<i>Bijdragen aan mede-overheden</i>	28.000	27.560	12.880	- 15.387	25.053
Uitkoop regeling	28.000	27.560	12.880	- 15.387	25.053
<i>Bijdragen aan (inter)nationale organisaties</i>	33.593	33.354	6.268	14	39.636
ECN/NRG	32.236	32.436	6.268	14	38.718
Diverse instituten	1.357	918			918
ONTVANGSTEN	3.426.661	3.182.386	- 199.170	- 1.596	2.981.620
COVA	111.000	111.000		- 2.000	109.000
Opbrengst heffing ODE (SDE+)	678.000	678.000			678.000
Onttrekking begrotingsreserve duurzame energie	77.000	77.000			77.000
Aardgasbaten	2.550.000	2.300.000	- 200.000		2.100.000
Ontvangsten zoutwinning	2.511	2.511		14	2.525
Diverse ontvangsten	8.150	13.875	830	390	15.095

Toelichting op de verplichtingen

- Voor de SDE+-regeling is minder verplichtingenbudget nodig dan eerder begroot (€ 891 mln), omdat de nieuwste tender Wind op Zee die op 21 december 2017 sluit subsidieloos zal worden opengesteld (zie ook TK, 33 561, nr. 39).
- De verlaging op het verplichtingenbudget garantieverplichtingen betreft het niet benutte deel van de garantieregeling Geothermie.

Toelichting op de uitgaven

Subsidies

Tenderregeling Energie-innovatie

Op de uitfinanciering van de tenderregeling energie-innovaties wordt meer uitgegeven dan oorspronkelijk geraamd, omdat op de afgegeven subsidiebeschikkingen een snellere bevoorschotting en eindafrekening heeft plaatsgevonden dan waar bij het opstellen van de begroting rekening mee is gehouden.

SDE+

- Voor de programma-uitgaven van het Maritiem Informatievoorzieningen Servicepunt (MIVSP) wordt € 6,7 mln budget overgeheveld naar Rijkswaterstaat.
- Aan het Ministerie van Defensie wordt € 4,0 mln budget overgeheveld voor het radar-project MASS bij vliegveld De Kooy bij Den Helder. De opwaardering van het radar-systeem is noodzakelijk vanwege de radarverstoringen die door de windturbineprojecten bij Wetpoort Amsterdam worden veroorzaakt. De bijdrage voor de jaren 2018 e.v. wordt bij Voorjaarsnota 2018 overgeheveld.

Compensatie Energie-intensieve bedrijven (ETS)

In het kader van de regeling Regionale Investeringssteun Groningen (RIG), die tot doel heeft investeringssteun te verlenen aan ondernemingen gevestigd in de Eemsdelta en de Zernike-campus, wordt uit het budget voor de ETS-compensatieregeling een tweede tranche van € 5 mln overgeheveld naar de provincie Groningen. In de brief van 17 maart 2014 over het Actieplan van de werkgroep versterking chemiecluster Eemsdelta is uw Kamer hierover geïnformeerd (TK, 32 637, nr. 124).

Opdrachten

O&O Bodembeheer

- Op de ontvangstentaakstelling van het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) wordt een tekort verwacht van € 4 mln, omdat de mijnbouwregeling op basis waarvan SodM retributies zou kunnen heffen later dan verwacht in werking is getreden. Omdat deze tegenvaller zich buiten de invloedssfeer van SodM heeft voorgedaan, wordt € 4 mln uit artikel 4 overgeheveld naar het SodM-budget op artikel 40.
- EZ levert via een decentralisatie-uitkering een bijdrage aan de kosten die de Provincie Limburg maakt voor de na-ijlende effecten van de mijnbouw in Limburg. Met de overheveling wordt de bijdrage voor de jaren 2017 en 2018 van € 3,6 mln naar het Provinciefonds gerealiseerd.

Bijdrage aan mede-overheden

Uitkoopregeling

Omdat door huiseigenaren in 2017 een geringer beroep wordt gedaan op de uitkoopregeling dan waar in de begroting rekening mee is gehouden, wordt het bijbehorende budget voor 2017 naar beneden bijgesteld.

Toelichting op de begrotingsreserves

Begrotingsreserve Aardwarmte

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2017	21.741
+ Geraamde storting	1.500
– Geraamde onttrekking	– 2.525
Stand (raming) per 31/12/2017	20.716

Begrotingsreserve Duurzame energie

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2017	1.473.847
+ Geraamde storting	320.744
- Geraamde onttrekking	- 77.000
Stand (raming) per 31/12/2017	1.717.591

Begrotingsreserve ECN verstrekte leningen

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2017	6.600
+ Geraamde storting	
- Geraamde onttrekking	
Stand (raming) per 31/12/2017	6.600

Budgettaire gevolgen van beleid

Beleidsartikel 5 Meerjarenprogramma Nationaal Coördinator Groningen

(Tweede supplettoire begroting)

Bedragen x € 1.000

	Stand vastgestelde begroting 2017 (1)	Stand 1 ^o supplettoire begroting 2017 (2)	Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2 ^o supplettoire begroting	Stand 2 ^o supplettoire begroting 2017 (4)=(2+3)
VERPLICHTINGEN	77.800	86.360	- 1.835	- 10.480	74.045
UITGAVEN	77.800	86.360	- 1.835	- 10.480	74.045
Waarvan juridisch verplicht (percentage)	0%	73%			85%
<i>Subsidies</i>	<i>64.000</i>	<i>67.301</i>	<i>- 1.835</i>	<i>- 8.116</i>	<i>57.350</i>
Verduurzamingsopgave uit aardgasbaten	50.000	52.350			52.350
Verduurzamingsopgave overig (<i>kader relevante uitgaven</i>)	6.000	5.951	- 1.835	- 4.116	
Instrumentarium woningmarkt	5.000	9.000		- 4.000	5.000
Scholenprogramma (<i>kader relevante uitgaven</i>)	3.000				
<i>Opdrachten</i>	<i>13.800</i>	<i>19.010</i>	<i>0</i>	<i>- 2.364</i>	<i>16.646</i>
Onderzoek en compensatie gemeenten en provincie	7.000	6.532	468		7.000
Werkbudget	6.800	12.478	- 468	- 2.364	9.646
<i>Bijdragen aan agentschappen</i>		<i>49</i>			<i>49</i>
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland		49			49

Toelichting op de verplichtingen en uitgaven

Subsidies

Verduurzamingsopgave overig (*kader relevante uitgaven*)

Op het onderdeel verduurzaming bij versterking wordt een onderuitputting voorzien van € 4,1 mln omdat zowel de doorvertaling van de resultaten van inspecties en doorrekeningen naar concrete versterkingsadviezen, als de uitvoering van het inspectieprogramma nog niet snel genoeg gaan. Er wordt naar gestreefd bij Voorjaarsnota 2018 deze middelen weer aan de begroting toe te voegen, zodat deze meerjarig voor de oorspronkelijke doelen kunnen worden behouden.

Instrumentarium woningmarkt

Ten behoeve van het apparaat van de Nationaal Coördinator Groningen wordt aanvullend budget overgeboekt naar artikel 40 (zie onderstaande toelichting onder werkbudget).

Opdrachten

Werkbudget

Op artikel 5 in de begroting 2017 staat onder het kopje werkbudget NCG dat er aanvullend budget beschikbaar is voor personeel en materieel (apparaat). Per jaar wordt bekeken of er in dat kader aanvullend budget benodigd is. In verband met uitbreiding van het apparaat van de NCG wordt voor 2017 een bedrag overgeboekt.

Budgettaire gevolgen van beleid

Beleidsartikel 6 Concurrerende, duurzame, veilige agro-, visserij- en voedselketens

(Tweede supplettoire begroting)

Bedragen x € 1.000

	Stand vastgestelde begroting 2017 (1)	Stand 1 ^e supplettoire begroting 2017 (2)	Mutaties Miljoe- nennota	Overige mutaties 2 ^e supplettoire begroting	Stand 2 ^e supplettoire begroting 2017 (4)=(2+3)
VERPLICHTINGEN	650.823	674.513	22.271	33.158	729.942
Waarvan garantieverplichtingen	120.015	120.615	- 615		120.000
UITGAVEN	538.382	562.824	29.231	23.051	615.106
Waarvan juridisch verplicht (percentage)	95%	96%			96%
<i>Subsidies</i>	<i>31.674</i>	<i>46.687</i>	<i>2.812</i>	<i>3.455</i>	<i>52.954</i>
Duurzame veehouderij	10.181	26.181	372	- 1.078	25.475
Bedrijfsbeëindiging melkveehouderij (Stoppersregeling)		23.000		- 3.000	20.000
Maatregelen fosfaatreductie pakket	7.000	0			
Investeringsregeling duurzame stallen	40	40		832	872
Regeling fijnstofmaatregelen	2.014	2.014	643	1.108	3.765
Overig	1.127	1.127	- 271	- 18	838
Plantaardige productie	7.937	8.117	2.446		10.563
Energie-efficiency en hernieuwbare energie glastuinbouw (EHG)	7.100	6.100	2.446		8.546
Marktintroductie energie innovaties (MEI)	789	1.789			1.789
Overig	48	228			228
Visserij	7.360	6.970		0	6.970
Regelingen onder het nieuwe EFMZV	7.360	6.970		- 5.823	1.147
Overig visserij				5.823	5.823
Agrarisch ondernemerschap	5.324	5.324	- 6	0	5.318
Brede weersverzekering	5.324	5.324	- 6		5.318
Investeringsregeling jonge agrariërs					
Overig					
Kennisontwikkeling en (agrarische) innovatie	872	95			95
Overig (onder meer tegemoetkoming Vamil)	872	95			95
Apurement				2.733	2.733
Regeling apurement				2.733	2.733
Begrotingsreserves				1.800	1.800
Begrotingsreserve landbouw				1.800	1.800
Begrotingsreserve apurement					
<i>Garanties</i>	<i>2.515</i>	<i>3.115</i>	<i>- 15</i>		<i>3.100</i>
Bijdrage begrotingsreserve Borgstellingsfaciliteit	8	15	- 15		0
Verliesdeclaraties Borgstellingsfaciliteit	2.500	3.100			3.100
Garantstelling Marktintroductie Innovaties (GMI)	7	0			0

	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting 2017 (3)				
	Stand vastgestelde begroting 2017 (1)	Stand 1 ^e suppletoire begroting 2017 (2)	Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2 ^e suppletoire begroting	Stand 2 ^e suppletoire begroting 2017 (4)=(2+3)
<i>Opdrachten</i>	<i>111.866</i>	<i>103.227</i>	<i>5.980</i>	<i>5.270</i>	<i>114.477</i>
Duurzame veehouderij	2.866	3.230	776	- 353	3.653
Mestbeleid	2.292	1.828	313	1.105	3.246
Plantaardige productie	2.306	2.031		- 422	1.609
Plantgezondheid	1.980	1.956	63	- 209	1.810
Diergezondheid en dierenwelzijn	5.654	4.711	330	2.547	7.588
Voedselagenda	20.000	7.528	335	- 1.179	6.684
Voedselzekerheid en internationaal en Europees landbouwbeleid	3.635	2.367	- 188	1.130	3.309
Visserij	1.029	909	- 333	1.037	1.613
Agrarisch ondernemerschap	2.398	2.443		- 6	2.437
Kennisontwikkeling en (agrarische) innovatie	69.706	76.224	4.684	1.620	82.528
<i>Bijdragen aan ZBO's/RWT's</i>	<i>78.125</i>	<i>78.470</i>	<i>1.662</i>	<i>- 1.142</i>	<i>78.990</i>
Medebewind en overige voormalige publieke PBO-taken	903	903	18	300	1.221
Wageningen Research kennisbasis en wettelijke taken	78.518	76.485	1.609	- 3.700	74.394
Zon-MW (dierproeven)		4			4
College Toelating Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden	978	1.078	23	2.258	3.359
Centrale Commissie Dierproeven	726		12		12
<i>Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken</i>	<i>9.863</i>	<i>10.085</i>	<i>- 222</i>	<i>5.900</i>	<i>15.763</i>
Diergezondheidsfonds	9.863	10.085	- 222	5.900	15.763
<i>Bijdragen aan (inter)nationale organisaties</i>	<i>9.378</i>	<i>10.067</i>			<i>10.067</i>
FAO en overige contributies	9.378	10.067			10.067
<i>Bijdragen aan agentschappen</i>	<i>294.961</i>	<i>311.173</i>	<i>19.014</i>	<i>9.568</i>	<i>339.755</i>
Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit	154.810	150.785	3.921	1.626	156.332
Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland	127.233	146.890	14.787	7.399	169.076
Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu	5.620	6.200	114	441	6.755
Rijksrederij	7.298	7.298	192	102	7.592
ONTVANGSTEN	57.398	75.011	10.690	19.133	104.834
Mestbeleid	7.209	7.209		- 1.400	5.809
Diergezondheid en dierenwelzijn	500	1.290		3.000	4.290
Voedselzekerheid en internationaal en Europees landbouwbeleid	15.926	15.926			15.926
Visserij	6.993	6.993			6.993
Agrarisch ondernemerschap	245	17.245			17.245
Agroketens			10.640		10.640
Kennisontwikkeling en (agrarische) innovatie	12.062	12.062	50	13.000	25.112
Garanties (provisies Borgstellingsfaciliteit)	1.800	2.400			2.400
Begrotingsreserves	12.663	11.886		4.533	16.419

Toelichting op de verplichtingen

Een nieuwe meerjarige opdracht aan het LEI voor het Landelijk Meetnet Mest (LMM) zal eind 2017 worden gegund. Om deze opdracht te verstrekken is de verplichtingenruimte met € 9 mln verhoogd. Daarnaast hangt de toename van de verplichtingen grotendeels samen met een verhoging van de uitgaven zoals hieronder beschreven.

Toelichting op de uitgaven

Subsidies

De verlaging van € 3,0 mln houdt verband met een lager beroep op de stoppersregeling uit het fosfaatreductieplan dan oorspronkelijk begroot. Derhalve wordt de overheidsbijdrage (oorspronkelijk begroot op € 6 mln,

inclusief € 19 mln uit de EU-envelop tezamen € 25 mln) aan deze regeling met € 3 mln naar beneden bijgesteld. Voor meer informatie, zie derde kwartaalrapportage fosfaatreductieplan (TK, 33 037, nr. 227).

De verlaging van het budget (min € 5,8 mln) voor het EFMZV is het gevolg van een beperkt aantal subsidieverleningen op de openstellingen van regelingen, waardoor de uitgaven achterlopen. Om de nationale cofinancieringsmiddelen beschikbaar te houden voor toekomstige uitgaven, worden de niet benutte middelen in de reserve visserij gestort (plus € 5,8 mln).

De mutatie op Apurement van € 2,7 mln betreft voornamelijk een correctie voor het Plattelandsontwikkelingsprogramma in verband met de diepgang van de administratieve controles op subsidieaanvragen voor niet grondgebonden regelingen door begunstigen.

De mutatie (1,8 mln) voor de Begrotingsreserve landbouw is het gevolg van middelen uit rentebaten van het cacaobufferstockfonds dat beheerd werd door het voormalig Productschap Akkerbouw en die ontvangen zijn van de Vereffeningsorganisatie PBO's. De middelen worden beschikbaar gesteld voor projecten die bijdragen aan een duurzame cacaoconsumptie en productie. Omdat de uitgaven over meerdere jaren plaatsvinden, wordt een deel van het ontvangen bedrag in de reserve landbouw gestort.

Opdrachten

Bij het onderdeel opdrachten wordt € 5,3 mln meer uitgegeven. Het betreft het saldo van diverse mutaties. De belangrijkste mutaties zijn:

- Diergezondheid en dierenwelzijn (€ 2,5 mln). Het betreft met name niet begrote kosten die verbonden zijn aan In Beslag genomen Goederen/ Dieren (IBG).
- Visserij (€ 1,0 mln). Dit betreft hoofdzakelijk een schadevergoeding aan wolhandkrab vissers IJsselmeer als gevolg van de uitspraak van de Raad van State inzake het gebruik van staande netten.
- De mutatie van € 1,1 mln voor Voedselzekerheid en internationaal en Europees landbouwbeleid heeft voornamelijk betrekking op projecten die bijdragen aan een duurzame cacaoconsumptie- en productie. De middelen zijn afkomstig van de Vereffeningsorganisatie PBO's.
- Anderzijds vallen de uitgaven op basis van de convenanten voor wettelijke taken bij Wageningen Research € 3,7 mln lager uit.

Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken

De bijdrage aan het Diergezondheidsfonds (DGF) wordt met € 5,9 mln verhoogd. Dit komt hoofdzakelijk omdat naar verwachting een aantal pluimveehouders uitstel van betaling zal aanvragen voor diergezondheidsheffingen als gevolg van de Fipronilcontaminatie. Vanuit het beleidsartikel 6 wordt daarom een aantal uitgaven in het DGF namens deze pluimveehouders voorgefinancierd.

Toelichting op de ontvangsten

De hogere ontvangsten van € 19,1 mln houden verband met:

- Een bijstelling van de onttrekkingen uit begrotingsreserves van € 4,5 mln (zie toelichting op de begrotingsreserves).
- Een op het onderdeel kennisontwikkeling vervroegde aflossing van een lening door Wageningen Research (WR) van € 13 mln.
- Ontvangsten op het onderdeel diergezondheid (€ 3,0 mln). Dit betreft een stijging door onder andere ontvangsten uit opgelegde bestuurlijke

- boetes voor overtreding van de bepalingen van de Gezondheid- en welzijnswet voor dieren.
- Lagere ontvangsten voor mestbeleid (€ 1,4 mln). Dit komt onder andere omdat bij Medefinanciering projecten en monitoring Mestbeleid de afrekening in 2016 zeer voorspoedig is verlopen waardoor in 2017 de ontvangsten lager uitvallen dan oorspronkelijk geraamd.

Toelichting op de begrotingsreserves

Begrotingsreserve Visserij

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2017	18.656
+ Geraamde storting	5.641
- Geraamde onttrekking	
Stand (raming) per 31/12/2017	24.297

De storting is het niet bestede deel van de nationale cofinanciering voor de regelingen van het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij 2014–2020 die behouden blijft voor toekomstige uitgaven.

Begrotingsreserve Landbouw

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2017	28.072
+ Geraamde storting	1.800
- Geraamde onttrekking	- 3.217
Stand (raming) per 31/12/2017	26.655

De storting is een gevolg van middelen uit rentebaten van het cacaobufferstockfonds dat beheerd werd door het voormalig Productschap Akkerbouw en die ontvangen zijn van de Vereffeningsorganisatie PBO's. De middelen worden beschikbaar gesteld voor projecten die bijdragen aan een duurzame cacaoconsumptie- en productie. Omdat de uitgaven over meerdere jaren plaatsvinden, wordt een deel van het ontvangen bedrag in de reserve landbouw gestort en daaruit in volgende jaren onttrokken.

De onttrekking wordt gedaan om uitgaven voor verplichtingen die eerder zijn aangegaan, te kunnen doen. De grootste posten zijn uitgaven voor het landelijk meetnet mestbeleid en voor het aanhouden van een crisisorganisatie bij de Gezondheidsdienst voor Dieren, waardoor gekwalificeerd personeel aanwezig is bij verdenkingen van dierziekten.

Begrotingsreserve Borgstellingsfaciliteit

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2017	13.535
+ Geraamde storting	
- Geraamde onttrekking	- 69
Stand (raming) per 31/12/2017	13.466

De onttrekking wordt gedaan voor de geraamde verliesdeclaraties.

Begrotingsreserve apurement

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2017	117.198
+ Geraamde storting	
– Geraamde onttrekking	– 10.733
Stand (raming) per 31/12/2017	106.465

Naar aanleiding van de Europese Commissie ontvangen definitieve correctiebesluiten wordt uit de reserve een bedrag onttrokken van € 2,7 mln. Het grootste bedrag betreft een correctie voor het Plattelandsontwikkelingsprogramma in verband met de diepgang van de administratieve controles op subsidieaanvragen voor niet grondgebonden regelingen door begunstigden. Daarnaast wordt de begrotingsreserve naar beneden bijgesteld, omdat de reserve naar huidige inzichten toereikend is.

Budgettaire gevolgen van beleid,

Beleidsartikel 7 Groen onderwijs van hoge kwaliteit

(Tweede supplettoire begroting)

Bedragen x € 1.000

	Mutaties 2 ^e supplettoire begroting 2017 (3)				
	Stand vastgestelde begroting 2017 (1)	Stand 1 ^e supplettoire begroting 2017 (2)	Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2 ^e supplettoire begroting	Stand 2 ^e supplettoire begroting 2017 (4)=(2+3)
VERPLICHTINGEN	855.509	858.079	19.490	2.911	880.480
Garantieverbindingen	50.037	50.037	56		50.093
UITGAVEN	804.513	806.884	19.490	802	827.176
Waarvan juridisch verplicht	100%	100%			100%
<i>Garanties</i>			56		56
Schatkistbankieren			56		56
<i>Bekostiging</i>	776.346	774.529	18.763	– 331	792.961
WO-groen	185.670	185.702	3.984		189.686
HBO-groen	83.758	84.279	3.066		87.345
MBO-groen	163.098	163.098	3.802	– 190	166.710
Wachtgeld	14.404	14.404	218		14.622
VMBO-groen	327.046	327.046	7.693	– 141	334.598
Stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) voorheen Aequor	2.370	0			0
<i>Subsidies</i>	26.692	30.880	634	980	32.494
Aanvullende onderwijssubsidies	25.303	24.891	605	1.355	26.851
Ontwikkeling en beheer natuurkwaliteit	1.322	1.322	27		1.349
Educatie	67	4.667	2	– 375	4.294
<i>Opdrachten</i>	37	37	1		38
Kennisverspreidingsprojecten	37	37	1		38
<i>Bijdragen aan agentschappen</i>	1.438	1.438	36	153	1.627
Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland	1.200	1.200	27	12	1.239
Bijdrage DUO	238	238	9	141	388
ONTVANGSTEN	75	75	56		131

Toelichting op de verplichtingen en uitgaven

De verhoging van de verplichtingen met € 2,9 mln houdt verband met een verplichtingen bijstelling voor DuurzaamDoor/Jong Leren Eten en een door OCW overgeboekt aandeel in de prestatiebox voortgezet onderwijs. Die laatste leidt ook tot een verhoging van de uitgaven.

Toelichting op de begrotingsreserve schatkistbankieren

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2017	197
+ Geraamde storting	
– Geraamde onttrekking	56
Stand (raming) per 31/12/2017	141

Budgettaire gevolgen van beleid,

Beleidsartikel 8 Natuur en biodiversiteit

(Tweede supplettoire begroting)

Bedragen x € 1.000

	Stand vastgestelde begroting 2017 (1)	Stand 1 ^e supplettoire begroting 2017 (2)	Mutaties Miljoe- nennota	Overige mutaties 2 ^e supplettoire begroting	Stand 2 ^e supplettoire begroting 2017 (4)=(2+3)
VERPLICHTINGEN	124.509	109.951	– 31	– 3.382	106.538
UITGAVEN	125.645	111.077	291	– 464	110.904
<i>Waarvan juridisch verplicht</i>	84%	84%			84%
<i>Subsidies</i>	3.399	3.399	24	550	3.973
Vermaatschappelijking Natuur en Biodiversiteit	1.805	1.805	17	50	1.872
Natuur en biodiversiteit op land	822	822	7	500	1.329
Beheer Kroondomein	772	772			772
<i>Leningen</i>	29.745	27.745		– 600	27.145
Rente en aflossingen voor bestaande leningen (EHS & PNB)	29.745	27.745		– 600	27.145
<i>Opdrachten</i>	25.208	23.459	– 1.262	– 2.086	20.111
Natuur en Biodiversiteit Grote wateren	9.674	7.841	– 264	– 1.914	5.663
Vermaatschappelijking Natuur en Biodiversiteit	8.044	7.929	– 716	494	7.707
Overige stelsel activiteiten	1.859	1.859	– 186		1.673
Internationale Samenwerking	3.785	3.027	107	300	3.434
Natuur en Biodiversiteit op land	1.351	2.308	– 203	– 966	1.139
Caribisch Nederland	495	495			495
<i>Bijdragen aan medeoverheden</i>	7.621	1.521	73	– 200	1.394
Natuur en Biodiversiteit Grote Wateren	6.117	17	– 17		0
Caribisch Nederland	1.504	1.504	90	– 200	1.394
<i>Bijdragen aan ZBO's/RWT's</i>	25.446	25.446	722	373	26.541
Staatsbosbeheer	25.446	25.446	722	373	26.541
<i>Bijdragen aan (inter)nationale organisaties</i>	1.081	1.302			1.302
Contributies	1.081	1.302			1.302
<i>Bijdragen aan agentschappen</i>	33.145	28.205	734	1.499	30.438
Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland	23.638	18.698	512	1.399	20.609
Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit	9.507	9.507	222	100	9.829
ONTVANGSTEN	69.282	70.882		– 4.997	65.885
Landinrichtingsrente	40.161	40.161		– 1.130	39.031
Verkoop gronden	25.000	25.000		0	25.000

	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting 2017 (3)				
	Stand vastgestelde begroting 2017 (1)	Stand 1 ^e suppletoire begroting 2017 (2)	Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2 ^e suppletoire begroting	Stand 2 ^e suppletoire begroting 2017 (4)=(2+3)
Overige	4.121	5.721		- 3.867	1.854

Toelichting op de verplichtingen

De lagere verplichtingen houden verband met vertraging bij het aangaan van opdrachten en de overheveling van uitvoeringsbudget naar andere artikelen en departementen (zie de toelichting bij de uitgaven).

Toelichting op de uitgaven

Opdrachten

De € 1,9 mln lagere uitgaven bij opdrachten houden onder meer verband met de overheveling naar het uitvoeringsproject bij het Ministerie van IenW voor het project Roggeplaat in het kader van zandhonger, budget-overhevelingen naar artikel 6 voor onder meer de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) voor het beheer en de doorontwikkeling van AERIUS (rekeninstrument voor de leefomgeving) door Wageningen Research (WR) en door vertraging in de uitvoering diverse kleine projecten.

Bijdrage aan agentschappen

De hogere uitgaven van € 1,4 mln bij RVO.nl houden met name verband met het afbouwplan van de boventallige medewerkers van de voormalige Dienst Landelijk Gebied (circa 13 fte).

Toelichting op de ontvangsten

De lagere ontvangsten van € 4,9 mln houden verband met lagere rente ontvangsten voor landinrichtingsrente en het vervallen van opbrengsten van taken die zijn gedecentraliseerd naar de provincies (zoals Jachtakten) en het Plattelands OntwikkelingsProgramma (POP2).

4. De niet-beleidsartikelen

Artikel 40 Apparaat

(Tweede suppletoire begroting)

Bedragen x € 1.000

	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting 2017 (3)				
	Stand vastgestelde begroting 2017 (1)	Stand 1 ^e suppletoire begroting 2017 (2)	Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2 ^e suppletoire begroting	Stand 2 ^e suppletoire begroting 2017 (4)=(2+3)
VERPLICHTINGEN	334.284	329.720	40.855	33.628	404.203
UITGAVEN	334.284	329.720	40.855	33.628	404.203
<i>Personele uitgaven</i>	<i>234.181</i>	<i>229.467</i>	<i>15.393</i>	<i>9.313</i>	<i>254.173</i>

	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting 2017 (3)				
	Stand vastgestelde begroting 2017 (1)	Stand 1 ^e suppletoire begroting 2017 (2)	Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2 ^e suppletoire begroting	Stand 2 ^e suppletoire begroting 2017 (4)=(2+3)
– waarvan eigen personeel	208.260	209.740	6.155	6.591	222.486
– waarvan externe inhuur	5.890	5.890	2.557	1.710	10.157
– waarvan overige personele uitgaven	20.031	13.837	6.681	1.012	21.530
<i>Materiële uitgaven</i>	<i>100.103</i>	<i>100.253</i>	<i>25.462</i>	<i>24.315</i>	<i>150.030</i>
– waarvan ICT ¹	7.065	7.065	400		7.465
– waarvan bijdrage aan SSO's (exclusief DICTU)	30.494	30.494	– 3.297		27.197
– waarvan SSO DICTU	30.767	31.213	24.816	8.480	64.509
– waarvan overige materiële uitgaven	31.777	31.481	3.543	15.835	50.859
ONTVANGSTEN	35.826	36.838	242	– 8.800	28.280

¹ Het totaal van de ICT-uitgaven van het kerndepartement en buitendiensten bestaan uit de ICT-uitgaven geraamd onder de post materiële uitgaven en de bijdrage aan de SSO DICTU.

Toelichting op de verplichtingen en uitgaven

Personele uitgaven

De kosten voor personeel nemen toe met € 9,3 mln. Deze toename wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door:

- Extra capaciteit bij de Nationaal Coördinator Groningen voor het werken in een gebiedsgerichte aanpak (€ 2,5 mln).
- Extra personeelsuitgaven die gedekt worden door IenW voor de kosten van het toezicht dat de ACM uitoefent op de vervoerssectoren spoor, loodsen, luchtvaart en personen (€ 2,1 mln).
- Hogere uitgaven voor externe inhuur op ICT-gebied bij het kerndepartement (€ 1,0 mln) en voor externe inhuur bij SodM (€ 0,7 mln). Het gaat hier om inhuur van moeilijk te krijgen specialistische functies.
- Hogere uitgaven in 2017 voor Van Werk Naar Werk-beleid (€ 1,0 mln). Bij Voorjaarsnota 2018 zal de meerjarige doorwerking hiervan worden verwerkt (naar verwachting lagere uitgaven in 2019 of 2020).
- Extra middelen voor extra energietaken van de ACM (€ 1 mln).
- Hogere personeelsuitgaven die onder andere veroorzaakt worden door de afgesproken salarisverhoging in de CAO Rijk 2017.

Materiële uitgaven

De hogere bijdrage aan DICTU van € 8,5 mln heeft voor het grootste deel betrekking op afwaardering van licenties, in verband met lager gebruik van deze licenties dan geraamd.

De hogere bijdrage van € 15,8 mln op het onderdeel «overige materiële uitgaven» wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- Een versterking van het Inkoop Uitvoering Centrum (€ 6,3 mln). Het IUC is in 2015 als gemeenschappelijke unit voor heel EZ bij RVO.nl geplaatst. In 2017 is deze unit kwalitatief en qua capaciteit op sterkte gebracht.
- Een besluit van de rechter dat de ACM een schadevergoeding aan beschuitmerk Bolletje moet betalen (€ 4,5 mln).
- Extra capaciteit bij de Nationaal Coördinator Groningen voor het werken in een gebiedsgerichte aanpak (€ 3,1 mln).
- Een naheffing van de Belastingdienst voor BTW over gedetacheerden buiten de rijksoverheid en boetes (€ 1,3 mln).

Toelichting op de ontvangsten

De lagere ontvangsten worden veroorzaakt doordat geraamde retributie inkomsten bij SodM voor een bedrag van € 4 mln niet konden worden gerealiseerd. De grondslagen hiervoor zijn onderdeel van de nieuwe Mijnbouwwet die later dan verwacht in werking is getreden. Daarnaast zijn bij de ACM de inkomsten uit de markt lager dan geraamd.

Artikel 41 Nominaal en onvoorzien

(Tweede suppletoire begroting)

Bedragen x € 1.000

	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting 2017 (3)				
	Stand vastgestelde begroting 2017 (1)	Stand 1 ^e suppletoire begroting 2017 (2)	Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2 ^e suppletoire begroting	Stand 2 ^e suppletoire begroting 2017 (4)=(2+3)
VERPLICHTINGEN	0	94.811	- 82.782	- 12.029	0
UITGAVEN	0	94.811	- 82.782	- 12.029	0
41.10 Prijsbijstelling		17.543	- 17.543		
41.20 Loonbijstelling		43.363	- 43.363		
41.30 Onvoorzien		33.905	- 21.876	- 12.029	
41.40 Nog te verdelen					

Toelichting

Het restant van de eindejaarsmarge (€ 12 mln) is onder andere ingezet als dekking voor investeringen door het CBS (zie ook de toelichting in artikel 1).

5. De agentschappen

Agentschap Telecom (AT)

Exploitatieoverzicht Baten-lastenagentschap AT
Suppletoire begroting 2017 (Tweede suppletoire begroting),

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	(1)	(2)	(3)	(4)=(1)+(2)+(3)
	Vastgestelde begroting	Mutaties 1 ^e suppletoire begroting	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting	Totaal geraamd
Baten				
Omzet moederdepartement	17.483		1.400	18.883
Omzet overige departementen	344			344
Omzet derden	21.079			21.079
Rentebaten	50			50
Vrijval voorzieningen				
Bijzondere baten	300		1.900	2.200
Totaal baten	39.256		3.300	42.556
Lasten				
Apparaatskosten	39.856		3.300	43.156
- Personele kosten	24.892		1.221	26.113
Waarvan eigen personeel	21.938		610	22.548
Waarvan externe inhuur	914		611	1.525
Waarvan overige personele kosten	2.040			2.040
- Materiële kosten	14.964		2.079	17.043

Omschrijving	(1)	(2)	(3)	(4)=(1)+(2)+(3)
	Vastgestelde begroting	Mutaties 1 ^e supplettoire begroting	Mutaties 2 ^e supplettoire begroting	Totaal geraamd
<i>Waarvan apparaat ICT</i>				
<i>Waarvan bijdrage aan SSO's</i>	7.241		1.900	9.141
<i>Waarvan overige materiële kosten</i>	7.723		179	7.902
Rentelasten	50			50
Afschrijvingskosten	1.770			1.770
– Materieel	1.600			1.600
<i>Waarvan apparaat ICT</i>				
– Immaterieel	170			170
Overige lasten	75			75
– Dotaties voorzieningen	75			75
– Bijzondere lasten				
Correctie kosten GAMMA	– 1.500			– 1.500
Totaal lasten	40.251		3.300	43.551
Saldo van baten en lasten	– 995	0	0	– 995

Toelichting op de baten

Omzet moederdepartement

AT heeft een bijdrage ontvangen van € 0,5 mln voor loon- en prijscompensatie. Voor de uitvoering van projecten voor de opdrachtgevers heeft AT in totaal € 0,9 mln ontvangen. Voorbeelden van projecten zijn de Europese Richtlijn Netwerk Informatie Beveiliging (NIB) € 0,4 mln en de opdracht voor Meetmethode elektromagnetische stoorstraling van windturbines € 0,2 mln.

Bijzondere baten

De mutatie bij bijzondere baten betreft bijdragen van het moederdepartement ter compensatie voor de financiering van het project GAMMA € 1,9 mln.

Toelichting op de lasten

De mutatie op de lasten is in overeenstemming met de baten. Het resultaat van het agentschap wordt naar aanleiding van deze mutaties niet aangepast.

Kasstroomoverzicht

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	(1)	(2)	(3)	(4)= (1)+(2)+(3)
	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Mutaties 1 ^e supplettoire begroting	Mutaties 2 ^e supplettoire begroting	Totaal geraamd
1. Rekening-courant RHB 1 januari 2017	7.674		– 4.370	3.304
Totaal ontvangsten operationele kasstroom (+)	850			850
Totaal uitgaven operationele kasstroom (-/-)	– 75			– 75
2. Totaal operationele kasstroom	775		0	775
Totaal investeringen (-/-)	– 4.800			– 4.800
Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)				
3. Totaal investeringskasstroom	– 4.800		0	– 4.800
Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)				
Eenmalige storting door het moederdepartement (+)				
Aflossingen op leningen (-/-)	– 822			– 822
Beroep op leenfaciliteit (+)	4.800			4.800

Omschrijving	(1)	(2)	(3)	(4)= (1)+(2)+(3)
	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Mutaties 1 ^e suppletoire begroting	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting	Totaal geraamd
4. Totaal financieringskasstroom	3.978		0	3.978
5. Rekening-courant RHB 31 december 2017 (=1+2+3+4)	7.627		- 4.370	3.257

Toelichting

De stand Rekening-courant RHB 1 januari 2017 is in overeenstemming gebracht met de jaarrekening 2016. Dit betreft een mutatie van – € 4,37 mln.

Dienst ICT Uitvoering (DICTU)

Exploitatieoverzicht Baten-lastenagentschap DICTU
Suppletoire begroting 2017 (Tweede suppletoire begroting),

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	(1)	(2)	- 3	(4)=(1)+(2)+(3)
	Vastgestelde begroting	Mutaties 1 ^e suppletoire begroting	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting	Totaal geraamd
Baten				
Omzet moederdepartement	189.000	25.836	12.850	227.686
Omzet overige departementen	40.000	- 9.259	5.000	35.741
Omzet derden	1.000	131		1.131
Rentebaten				
Vrijval voorzieningen				
Bijzondere baten				
Totaal baten	230.000	16.708	17.850	264.558
Lasten				
Apparaatskosten	211.900	13.872	20.718	246.490
- Personele kosten	124.000	10.359	13.567	147.926
<i>Waarvan eigen personeel</i>	<i>60.000</i>	<i>13</i>	<i>- 2.900</i>	<i>57.113</i>
<i>Waarvan externe inhuur</i>	<i>4.000</i>	<i>- 3.020</i>	<i>421</i>	<i>1.401</i>
<i>Waarvan overige personele kosten</i>	<i>60.000</i>	<i>13.366</i>	<i>16.046</i>	<i>89.412</i>
- Materiële kosten	87.900	3.513	7.151	98.564
<i>Waarvan apparaat ICT</i>	<i>37.500</i>	<i>- 2.770</i>	<i>3.000</i>	<i>37.730</i>
<i>Waarvan bijdrage aan SSO's</i>	<i>15.100</i>	<i>- 1.000</i>		<i>14.100</i>
<i>Waarvan overige materiële kosten</i>	<i>35.300</i>	<i>7.283</i>	<i>4.151</i>	<i>46.734</i>
Rentelasten	200	- 100		100
Afschrijvingskosten	16.900	3.136	- 2.868	17.168
- Materieel	8.000	3.376	- 3.568	7.808
<i>Waarvan apparaat ICT</i>				
- Immaterieel	8.900	- 240	700	9.360
Overige lasten	1.000	- 200		800
- <i>Dotaties voorzieningen</i>	<i>1.000</i>	<i>- 200</i>		<i>800</i>
- <i>Bijzondere lasten</i>				
Totaal lasten	230.000	16.708	17.850	264.558
Saldo van baten en lasten	0	0	0	0

Toelichting op de baten

Een hogere omzet op ontwikkelopdrachten (€ 9,8 mln) en op infrabeheer (€ 3,0 mln) leiden tot een stijging van de omzet moederdepartement. De hogere omzet op ontwikkelopdrachten houdt met name verband met de ontwikkeling en uitrol van de Cloudwerkplek. Omdat de migratie van de Klassieke infrastructuur naar de Cloudinfrastructuur langer duurt dan verwacht stijgt de omzet op Infrabeheer.

De eerder voorziene omzetzijding van de overige departementen is minder hoog door extra omzet voor de ontwikkeling van een Zaakgericht Werken systeem voor de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (€ 5,0 mln).

Toelichting op de lasten

De voornaamste oorzaak van de stijging van de apparaatskosten (€ 20,7 mln) is een stijging van de personele kosten van € 13,6 mln. Binnen deze post wordt op de post overige personele kosten een stijging verwacht van € 16,0 mln en wordt op de post eigen personeel een daling verwacht van € 2,9 mln. De externe inhuur stijgt licht (€ 0,4 mln).

De verwachte toename van de post overig personeel komt door extra werkzaamheden voor de ontwikkeling en implementatie van de Cloud-werkplek. Om aan de (tijdelijk) hogere vraag naar ICT-dienstverlening in dit kader te kunnen voldoen, is het nodig om voor een deel van de werkzaamheden extra capaciteit en expertise uit de markt te halen. De verwachte materiële kosten (licenties, inkoop ICT-apparatuur) nemen toe met € 7,1 mln.

Kasstroombegroting

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	(1)	(2)	(3)	(4)=(1)+(2)+(3)
	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Mutaties 1 ^e suppletoire begroting	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting	Totaal geraamd
1. Rekening-courant RHB 1 januari 2017	0	6.971	0	6.971
Totaal ontvangsten operationele kasstroom (+)	17.900	2.936	- 2.868	17.968
Totaal uitgaven operationele kasstroom (-/-)	- 1.000	200		- 800
2. Totaal operationele kasstroom	16.900	3.136	- 2.868	17.168
Totaal investeringen (-/-)	- 25.000	- 48.400	21.550	- 51.850
Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)				
3. Totaal investeringskasstroom	- 25.000	- 48.400	21.550	- 51.850
Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)				
Eenmalige storting door het moederdepartement (+)				
Aflossingen op leningen (-/-)	- 16.900	- 3.136	2.868	- 17.168
Beroep op leenfaciliteit (+)	25.000	48.400	- 21.550	51.850
4. Totaal financieringskasstroom	8.100	45.264	- 18.682	34.682
5. Rekening-courant RHB 31 december 2017 (=1+2+3+4)	0	6.971	0	6.971

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl)

Exploitatieoverzicht Baten-lastenagentschap RVO.nl
Suppletoire begroting 2017 (Tweede suppletoire begroting)

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	(1)	(2)	(3)	(4)=(1)+(2)+(3)
	Vastgestelde begroting	Mutaties 1 ^e suppletoire begroting	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting	Totaal geraamd
Baten				
Omzet moederdepartement	305.945	32.472	39.463	377.880
Omzet overige departementen	108.626	21.655		130.281
Omzet derden	27.369			27.369
Rentebaten	10			10
Vrijval voorzieningen				
Bijzondere baten		3.493	1.200	4.693
Totaal baten	441.950	57.620	40.663	540.233

Omschrijving	(1)	(2)	(3)	(4)=(1)+(2)+(3)
	Vastgestelde begroting	Mutaties 1 ^e suppletoire begroting	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting	Totaal geraamd
Lasten				
Apparaatskosten	429.261	57.620	46.481	533.362
– Personele kosten	244.621	30.845	23.172	298.638
<i>Waarvan eigen personeel</i>	212.680	22.920	1.135	236.735
<i>Waarvan externe inhuur</i>	20.721	6.510	21.972	49.203
<i>Waarvan overige personele kosten</i>	11.220	1.415	65	12.700
– Materiële kosten	184.640	26.775	23.309	234.724
<i>Waarvan bijdrage aan SSO's</i>	92.948	8.051	5.818	106.817
<i>Waarvan overige materiële kosten</i>	91.692	18.724	17.491	127.907
Rentelasten	28			28
Afschrijvingskosten	12.661			12.661
– Materieel	2.360			2.360
<i>Waarvan apparaat ICT</i>				
– Immaterieel	10.301			10.301
Overige lasten				
– <i>Dotaties voorzieningen</i>				
– <i>Bijzondere lasten</i>				
Totaal lasten	441.950	57.620	46.481	546.051
Saldo van baten en lasten	0	0	- 5.818	- 5.818

Toelichting op de baten

Omzet moederdepartement

- De omzet DG Agro & Natuur (A&N) stijgt met € 18,8 mln. Dit is onder meer voor de uitvoering van de stoppersregeling (beëindiging melkveehouderijen; € 1,7 mln) en het fosfaatreductieplan (€ 10,6 mln). Daarnaast is € 6,5 mln toegevoegd voor diverse (meer)opdrachten.
- De omzet DG Bedrijfsleven & Innovatie (B&I) stijgt met € 3,4 mln. Dit betreft bijdragen in de uitvoeringskosten van diverse projecten, programma's en regelingen, zoals het Aanvullend Actieplan MKB-financiering, de programma's Ruimte in Regels en North Sea Resources Roundabout, de Seed Capital regeling en Vroegefasefinanciering.
- De omzet DG Energie, Telecom en Mededinging (ETM) neemt met € 1,5 mln toe in verband met (extra) uitvoeringskosten ten behoeve van EDS, SDS, het MEE-convenant en projectwerkzaamheden in het kader van de Omgevingswet.
- Voor de uitvoering van inkooptaken bij het Inkoop Uitvoering Centrum (IUC) is een bijdrage van € 7,0 mln toegevoegd.
- Aan loon- en prijsbijstelling 2017 is in totaal € 8,8 mln toegevoegd.

Bijzondere baten

Aan bijzondere baten wordt een bijdrage van het moederdepartement geraamd die betrekking heeft op kosten in het kader van de uitfasering van oud-DLG werkzaamheden (€ 1,2 mln).

Toelichting op de lasten en het saldo van baten en lasten

De hogere lasten van € 46,5 mln betreffen de uitvoeringskosten van de hierboven genoemde (toegevoegde) opdrachten alsmede extra personele en ICT-kosten. Een onvoorzien deel van de ICT-kosten leidt tot het negatieve resultaat van € 5,8 mln. Het betreft een eenmalige doorbelasting van exploitatielasten van de ICT-leverancier waarvoor geen dekking is binnen de RVO.nl-begroting. In de aanloop naar het jaarverslag

2017 zal gezocht worden naar mogelijkheden om dit tekort op te vangen met als uiterste consequentie een beroep op de exploitatiereserve. De uitvoeringskosten bestaan uit zowel personele en materiële kosten. De personele kosten vallen uiteen in ambtelijke loonkosten en kosten van inhuur van externen. Met name de uitbreiding van werkzaamheden wordt door RVO.nl uitgevoerd met tijdelijk personeel, voornamelijk uitzendkrachten.

De stijging van de materiële kosten betreft zowel de directe als de indirecte materiële kosten. De directe materiële kosten houden rechtstreeks verband met de uitvoering van de opdrachten. De indirecte materiële kosten betreffen met name de huisvestings- en ICT kosten.

Kasstroomoverzicht

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	(1)	(2)	(3)	(4)= (1)+(2)+(3)
	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Mutaties 1 ^e suppletoire begroting	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting	Totaal geraamd
1. Rekening-courant RHB 1 januari 2017	47.946	- 16.251		31.695
Totaal ontvangsten operationele kasstroom (+)	27.661			27.661
Totaal uitgaven operationele kasstroom (-/-)	- 23.000			- 23.000
2. Totaal operationele kasstroom	4.661			4.661
Totaal investeringen (-/-)	- 10.000	- 4.200		- 14.200
Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)				
3. Totaal investeringskasstroom	- 10.000	- 4.200		- 14.200
Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)				
Eenmalige storting door het moederdepartement (+)				
Aflossingen op leningen (-/-)	- 3.700	1.917		- 1.783
Beroep op leenfaciliteit (+)	10.000	9.300		19.300
4. Totaal financieringskasstroom	6.300	11.217		17.517
5. Rekening-courant RHB 31 december 2017 (=1+2+3+4)	48.907	- 9.234		39.673

6. Het Diergezondheidsfonds (DGF)

Budgettaire gevolgen van beleid,

Beleidsartikel Diergezondheidsfonds (Tweede suppletoire begroting)

Bedragen x € 1.000

	Stand vastgestelde begroting 2017 (1)	Stand 1 ^e suppletoire begroting 2017 (2)	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting 2017 (3)	Overige mutaties 2 ^e suppletoire begroting	Stand 2 ^e suppletoire begroting 2017 (4)=(2+3)
01 Bewaking en bestrijding van dierziekten en voorkomen en verminderen van welzijnsproblemen					
Verplichtingen	32.550	44.246		- 174	44.072
Uitgaven	32.550	44.246		- 174	44.072
waarvan juridisch verplicht	73%	73%			
Beginsaldo					
Programma-uitgaven	32.550	44.246		- 174	44.072
<i>Opdrachten</i>	<i>32.550</i>	<i>44.246</i>		<i>- 174</i>	<i>44.072</i>
1. Bewaking van dierziekten	18.314	18.314		2.414	20.728
2. Bestrijding van dierziekten	13.046	24.742		- 4.815	19.909
3. Voorkomen en verminderen van welzijnsproblemen					
4. Overig	1.190	1.190		2.227	3.417
Ontvangsten	32.550	44.246			44.246

	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting 2017 (3)				
	Stand vastgestelde begroting 2017 (1)	Stand 1 ^e suppletoire begroting 2017 (2)	Mutaties Miljoenennota	Overige mutaties 2 ^e suppletoire begroting	Stand 2 ^e suppletoire begroting 2017 (4)=(2+3)
Ontvangsten van EZ	9.863	9.863			9.863
Ontvangsten van EU m.b.t. Ai en salmonella bewaking en bestrijding	2.750	2.750			2.750
Ontvangsten van sector (bewaking) Ontvangsten bestrijding	19.937	31.633			31.633

Toelichting op de verplichtingen en uitgaven

De uitgaven op het onderdeel bewaking van dierziekten vallen € 2,4 mln hoger uit door uitgaven voor onder meer extra vogelgriep testen en voor de salmonella vaccinatie, omdat door de Fipronil-ontwikkelingen naar verwachting meer koppels opgezet en gevaccineerd worden dan voorzien.

De uitgaven op het onderdeel bestrijding dierziekten vallen € 4,8 mln lager uit doordat bij Voorjaarsnota het saldo DGF 2016 ad € 11,7 mln is toegevoegd aan 2017 en nu in de plaats daarvan de actuele prognose is opgenomen inclusief extra bestrijdingskosten ad € 6,7 mln voor vogelgriep- uitbraken eind 2016.

De uitgaven op het onderdeel overig zijn € 2,2 mln hoger uitgevallen door extra kosten voor de heffingen met betrekking tot ICT-aanpassingen, operationele kosten en bezwaar en beroep.